

Oh (Ref. mat.)
Ex A

SKILDNINGAR

i breda penndrag
ur hufvudstadslifvet på ho-
teller, schweitzerier, ka-
féer, »nykterhetsvårds-
hus», billarder, krogar,
kommissionskontor
och lånekontor,
jemte en sot-
ritning ur
en »inne-
boendes»
lif.

STOCKHOLMSKA SKUGGSIDOR

AF

OSCAR FRITHIOF.

[Wahlström]

Pris: 25 öre.

SKILDNINGAR

i breda penndrag

ur hufvudstadslifvet på ho-
teller, schweitzerier, kaféer,
»nykterhetsvårdshus»,
billarder, krogar, kom-
missionskontor
och lånekontor.

AF

OSCAR FRITHIOF.

STOCKHOLMSKA SKUGGSIDOR

STOCKHOLM,
C. ERIKSSONS BOKTRYCKERI, 1888.

REPRODUCED FROM THE
ORIGINAL MANUSCRIPT
BY THE
BRITISH LIBRARY
AS PART OF THE
MIDDLE EASTERN
MANUSCRIPTS
PROJECT
IN CO-OPERATION WITH
THE
SCOTTISH LIBRARY

Stockholmska skuggsidor.

„Den, som hvarken har vänner eller fiender, är antingen mycket inskränkt eller mycket opålitlig.“

»O, så härligt! Hvilken majestätisk utsigt! Så utropar, och detta med rätta, främlingen, när han första gången från Katrinahissens gångbro skådar ned på »Den sköna Synderskan», som ligger der utbredd för hans fötter med sina holmar och i sommarmorgonens klara solljus glittrande vattendrag. Hur skönt reser sig ej i det vidsträckta panoramat slottets väldiga fyrkant ur massan af sina anspråkslösa grannbyggnader; hur upplyftande te sig ej de många spetsiga kyrktornen här och der, från hvilka kanske just nu i den tidiga morgonstunden klangen från klockorna dallrar ut vidt och bredt, manande till vaksamhet, allvar och flit. Så härligt! Så skönt! Sant nog. Men människovännen, den med stockholmslifvet förtrogne, suckar dervid äfven: »Hur mycken uselhet, hur mycket elände dväljes ej under den fagra ytan! Hur annorlunda borde det ej vara.»

Fri och öppen slingrar sig Skeppsbron uteder husraden, saltsjövindarne sprida sig inåt dessa tjugtals mörka gränder, der lastens och nödens barn företrädesvis uppsöka sina smyg-hål. Der, i hjertat af staden, frodas som svampar dessa nästen, som äro ett af de mest frätande kräftsåren på hufvudstadens samhällskropp och som fräckt nog kalla sig hotell, ehuru 50% af dem egentligen ej äro annat än maskerade bordeller, der om lördagskvällen mången idog handtverksyngling i sus och dus förslösar sin under veckan med svett och möda förvärf-

vade arbetslön, der den äkta mannen i fala Venusarmar glömmet sina pligter som make och far. Dit lockas den oerfarna, från landet nyss komna jungfrun dit lockas, den eländigt aflönade sömmerskan, af den elegante kontoristen eller den »stilige» militären. Hvilka syndapengar inhösta ej dessa megäror, som tagit dylika etablissement på entreprenad! En del af dem hafva sjelfva i sin ungdoms dagar fallit offer för förförelsen eller eget lättsinne, och göra sig på gamla dagar i sin ordning ej samvete af att lefva på andra stackars offer för samma uselhet; en del hafva i atmosfären å någon förgyld eller oförgyld Bachi tempelgård sett sina ungdomsrosor försvinna och anse nu det ena förvärfvet så godt som det andra, sak samma, blott det fins pengar att förtjena. Sin uppsättning af qvinliga biträden för sitt »hotells» skötsel (!) skaffa de sig på de s. k. kommissionskontoren, der de snoka reda på någon stackare, som är tacksam att tjena dem för mat och husrum och en förespeglad månadspenning, hvilken dock högst sällan utbetalas, emedan lifvet göres dem så surt som det är möjligt för en gammal hexas hjerna att utfinna, hvadan de ej stanna så länge som en månad, — och från »kontoret» skaffas en ny uppsättning, med hvilken det går på samma sätt, undan för undan. En del »värdinnor» bestå sig ock med »vaktmästare», som folkhumorn gifvit namnet »Henrikar», och en del af dessas göromål består i att uppsöka »kunder» åt hotellets »hyresgäster.» I stadens gränder vimlar det af dylika »Henrikar», som mestadels rekryteras till sin stam af afskedade »fosterlandsförsvare», sjömanspojkar utan platser, och andra fördettingar, som hafva intet att förlora, men väl allt att vinna. Fastän en nyare polisförordning förbjuder allt inhysande af dessa samhällets olycksbarn, som kallas prostituerade, inom »stadens» område, och anvisat dem malmarne till »operationsfält», smyga de sig dock in i »staden», som för dem faller sig lämpligare. Dessa stackars fallna qvinnor utsugas på ett hjertlöst sätt af hotellvärdinnan,

ingen skonsamhet kunna de påräkna, i fall »förtjensten» någon dag, eller rättare natt, varit mindre god. Hafva då dessa hotell ej andra gäster? Jo! I trånga, mörka skrubbar, dit solens ljus aldrig tränger, inhysas ett halft tjug, stundom hela tjoget, af dessa stackars afsigkomna varelser, som om morgonen när de uppstå, med bekymmer fråga sig, huru de om dagen skola finna medel till följande natts hyra, som lägst gäller 25 öre, då utan andra anspråk än tak öfver hufvudet. Kropp vid kropp, oftast i paradisdragt, för närgångne parasiters skull, på ett golf, som aldrig gör någon närmare bekantskap med en så obehöflig tingest som en skurborste, på läger af halmboss, i qualmig tobaksrök, sprit- och ölångor, under en konversation af allt hvad svenska språket eger vämjeligast för att uttrycka de lägsta sinliga lidelserna, passera nattens för hvilat afsedda timmar.

Det dernäst högre priset, 50 öre, gäller för sängplats, oftast för 2 personer tillsammans, och det dernäst, 75 öre, för alldeles ensam disposition. Någon synbar kontroll från hälsovårdspolisens sida spåras sällan, i motsats till hvad som är fallet i Göteborg, der sedan femton år i de allmänna logishusen det finnas uppsatta anslag, huru många personer få inhysas i hvarje rum, jemte andra föreskrifter för en något så när god ordnings vinnande. Hvilken gemen behandling visas ej oftast dessa stackars 50-öresliggare, såsom de kallas enligt »hotellens» terminologi! Om vintrarne få de nöja sig med att frysa, enär sällan tillräcklig, ofta alls ingen eldning bestås, nattklockan stundligen ljuder, för att insläppa rucklande »gäster», buller från gatan af vagnar och annat oväsen, »partier», som öfva sina vilda orgier under gräl och svordomar, smuts i högar, under och ofvan. Förfärliga lif! Ingen tillstymelse till aktning för människovärdet spåras i dessa nästen, der lasten för spiran.

Hur stort är ej behovet af ordentligt inrättade herbergen,

som ega någon om aldrig så aflägsen likhet med ett hem, der den stackars afsigkomne kan för en rimlig afgift finna en verklig hvila från sina bekymmer och sitt elände, låt vara om också sjelfförvålladt! Stora summor skänkas vid dödstillfällen i rikedomens hus till de fattiga, af den och den församlingen intagne å Sabbathsbergs fattighus; — mycket vackert! mycket människovänligt! De ha det visserligen ej kräsligt derborta på fattighuset, men de hafva dock inga bekymmer för husrum och föda (lekamlig och andlig — sådan den är). Huru mycket större välsignelse skulle dessa af tidningarne nästan dagligen omnämnda skänker till Sabbathsbergs fattighjon ej medföra, om de i stället under några års förlopp samlades till en fond att dermed uppbygga ett snyggt, om ock tarfligt herberge för dessa våra stackars afsigkomna bröder och systrar, som nu med sina oftast sista slantar göda innehafvarinnorna af »stadens» hotellnästen! Det är helt naturligt, att krogen och de s. k. kaféerna skola frekventeras flitigt af hotellnästens gäster. Utfösta i vinterkylan om morgonen, okammade, olustiga på allt vis, med förbud, tydligt med ord, eller vinkar, att få vistas på nästet om dagen, för så vidt ej påföljande natts hyra erlægges i förskott, och knappast ändå, vinkar krogen dem med förförisk makt; der är varmt, der finnes glömska för nattens olust, och der träffas andra olyckskamrater, — olyckan förbrödrar! Så länge en slant finnes och krogens Hebe ej fattat särskildt miss-hag till en, dröjer man kvar; sedan måste man ut på gatan för att, så att säga, söka i luften utväg till sin existens, d. v. s. bränvin och hotellhyra. Hvilken utväg? Den vanligast antilade är den s. k. »fäkten», ett förmildrande ord i de afsigkomnes ordbok, ett utbyte mot det strängare, lagiska »tiggeri», och underbara äro mången gång den energi och uppfinningsförmåga, som dervis utvecklas, och som vore värde en bättre sak. En skaffar sig på ett eller annat vis en flaska aseptin, bjuder ut den till någon godhertad person, som — skulle han

ej köpa den, — ombedes vara så god och hjälpa den fattige stackarn med ett bidrag till litet frukost, (om det är på morgonen) eller till nattlogis (om det är på qvällen). En annan säger sig hafva fått ett bref från sitt hem någonstädes i landsorten, der någon hans anhörig, far eller mor exempelvis, afidit, men har ej några andra kläder än de paltor han går och står i, beder på det enträgnaste att »den snälla herrn» ville se efter i sin garderob, om der finnes något »aflagdt» som han ej har bruk för. Lyckas det, vandrar han med det »aflagda» till närmaste klädjude eller lumpbod, och med de här möjligen bekomna slanterna skyndar han till närmaste krog, der de vederbörligen »blötas», d. v. s. supas upp. En tredje, om han sysslat något med skrifgöromål i flydda dagar, uppsöker någon som lefver på dylikt, anhåller i största ödmjukhet om att få någon förtjenst i den vägen, men får den upplysningen, att sådant den gången ej finnes, — »möjligtvis längre fram!» För att ej hafva gått alldeles förgäfvnes, rycker han vid afskedet fram med en blygsam begäran om något understöd för de mest tryckande behofvens afhjelpande.

En fjerde, som måhända i sin ungdoms dagar »suttit på kontor» såsom förste man hos någon sekelgammal grosshandelsfirma, »gör sin rond» till alla större kontor, — små också förstås, — omtalar huru svårt det är på gamla dagar att framsläpa sitt lif i fattigdom och öfvergifvenhet. En femte ställer sig andligt sinnad, när det så passar, söker att göra sig så gudsnådlig som möjligt, och lyckas stundom i geschäftet. En sjette, om han varit militär, vänder sig till sina f. d. yrkesbröder, i synnerhet dem af högre rang, och militärer ha, äfven de, som man säger, nog hjerta i bröstet för den afsigkomne.

De samhällsklasser, som isynnerhet rekrytera de afsigkomnes leder, äro handeln och den s. k. källarindustrien; dernäst komma teater- och litteraturmänniskorna; så handtverksklasserna. Frågar sig människovännen hvad som orsakat dekadansen, så

blir svaret: *Jo, mestadels dryckenskap och dermed följande osedligt och oordentligt lefnadssätt. Alltid densamma gamla, vanliga historien! Om alla våra moderna samhällsförbättrare ville rätta sina kraftansträngningar på en enda punkt, mensklighetens frigörelse från rusdryckernas gräsliga förbannelse, skulle de kunna säkrast lösa alla de problem, hvar och en för sig uppställt. Uti rusdryckernas begagnande ligger den bakterie, som tär på det s. k. civiliserade samhällslifvets lifstråd och sprider förruttnelse ända in i dess djupast liggande hjertorötter. Den Adams son eller Evas dotter, som kunde taga bort den bakterien, borde prisas millioner gånger mera än någon Pasteur. Men sjelfvissheten är för stor, det egna jaget vill ej göra någon uppoffring af den egna bekvämligheten till förmån för den i dryckenskapens slafveri suckande brodern och systemen.*

Skall jag taga vara på min broder, min syster? Nej! »Jag har nog af att sörja för mig sjelf!» Kärlekslöshet, du är stor! Lefva för andra! — Vanvettigt! Det är ju ingenting att förtjena på! Däre! Ligger det ej någon belöning i den ljufva känsla, som genomilar ditt inre, nör du någon gång räckt din medmänniska en hand i nödens stund? — Handen på hjertat! Kan en sådan känsla uppvägas med alla världens skatter från Nordpol till Sydpol? Om du är uppriktig, svarar du helt säkert: nej!

Den dag, då den sista stenen af den sista krogen bäres bort, skall blifva den skönaste i den menckliga utvecklingens historia. Hvilka lättnadens suckar skola ej då höjas från tack-samma hjertan, som klappa för den lidande menckligheten! Hvilka obeskrifligt sköna dagar skola då ej följa! Då kommer det Nya Riket, då är det ej längre en utopi, en fantastisk synvilla! Med den sista stenen från den sista krogen försvinna tusen och åter tusen af de sorger, suckar och qual, som nu alstras i krogسالarnes giftiga atmosfär. Hur skönt för

tanken, när människovännen på den afröjda krogplatsen ser grundstenen läggas till palats, inom hvilka ren, obesmittad, verklig frihet, verklig hvila, verklig förströelse skola erbjudas den betungade, ärligt sträfvande arbetaren, — hvilken samhällsställning han än må tillhöra. Der förut smutsiga, anständigheten sårande visor och ballader, lättsinniga tal, svordomar, kif och raseri hafva hört till ordningen för dagen eller natten, der skall i stället nu ur vetandets helsogifvande brunnar hämtas näring och styrka för den törstande menniskoanden! Eja, vore vi der!!!

Den grekiska gudasagan förtäljer, att guden Vulcanus hade en dotter, Pandora, i hvilken ego befanns en ask, som, när den en gång öppnades af Epimeteus, utsläppte allt upptänkbart ondt öfver världen. Denna Pandoras ask återfinnes hos oss i vårt svenska språk under det lilla ordet *krog*. Detta lilla ord, fyra bokstäfver blott, är förbundet med begreppet om hufvudkällan af allt uselt och ruttet i vårt kära fosterland. Under krogens tak fostras lättingen, slagskämpen, förfalskaren, äktenskapsbrytaren, tjuften och mördaren; — krogtaget må te sig i de finaste ornamenten med de rikaste förgyllningar eller rätt och slätt hvitstruket, det gör intet till saken! Den oerfarne ynglingen, den blomstrande oskyldiga jungfrun insuper under de förföriska tonerna, som strömma ut från dessa vid våra skönaste platser i hufvudstaden belägna »förlustelseställen» ett gift, som i kristallklara bägare bryter sig mot de månghundra strålarne från de elektriska ljusen, ett gift, som sprider andlig förruttelse till samhällslifvets djupast liggande hjerterötter.

Fråga den inom fängelsets dystra murar instängda barnamörderskan, hvad som dragit ned henne i det elände, hvori hon der suckar! Fråga den en gång så förhoppningsfulle unge mannen, hvad som drifvit honom till att bestjälja sina principaler! Fråga skökan, hvad som gjort henne till det hon är! Fråga den afsigkomne, hvilken samhällsställning han än en

gång må hafva innehaft, hvad som försänkt honom i uselhet! Alla skola de med förbannelsens rop på sina läppar instämma i ett enhälligt anathéma öfver dessa fällor, som så lömskt lockat dem i ett gränslöst förderf, hvarur de måhända aldrig skola kunna komma. — Stackars qvinna! Hur fäfängt förbannar du ej den stund du lät din förförare locka dig att dricka af den guldgula punschen, det rubinröda vinet eller det skummande ölet! Berusad af dessa gifter, invaggad af tonerna i lycksaliga drömmar, var det möjligt för honom, din förförare, att frånröfva dig din oskuld, din dyrbaraste egendom! Hade du sett det gift, som låg i botten af det första lilla glaset, du hade med fasa krossat det mot marken; du hade slingrat dig ur förförarens armar; du hade undgått dessa olidliga qual dessa tunga suckar, dessa strida tårar, som ditt brott orsakat och hvartill endast fängelsemuren är ett stumt vittne! — Olycklige yngling! Hvilken jämmer, skam och vanära har du ej beredt din åldrige fader, din ömma moder, dina kära systrar, alla, som haft dig kär! I sus och dus äfventyrade du din med så mycken omsorg förberedda framtid. I schweizeriernas falska trollverld glömde du de förmaningar du insupit i hemmet, glömde dina pligter som son och broder. När dina egna tillgångar ej räckte till, dref dig den onde anden till att bestjåla dina principaler; du blef en tjuf; du blef förlorad för samhället, för dig sjelf, för din familj!

Du gråhårsman! Hur tungt skrider ej din dag i fängelset mot lifvets afton! Hur bittert klagar du ej öfver ditt sorgliga öde; du, inför hvilken i din magts dagar så mången fattig stackare endast med darrande stämma och djupt böjd rygg vågade framträda! Hur outhärdligt skall för dig ej minnet vara af dessa ståtliga festmiddagar, som dina s. k. vänner föranstaltade till din ära, då, under smickrande haranger, dina stora förtjenster om samhället, din omutliga redbarhet, ditt nit och din skicklighet utbasunades, och den ena skålen efter den

andra under smattrande fanfarer utbringades till ditt förhållande! Lifvet låg så härligt framför dig, ingen oro för framtiden, du handskades med dina sedlar som med andra papperslappar, du lefde som om hvar dag varit den sista, din borgen gälde högst i alla banker, ingen misstro fanns till dig Men en dag randades med förfäran, då du fann dig vid branten af din undergång. Ditt höga lif hade insnärjt dig i affärer, ur hvilka du ej kunde reda dig! »Vännerna» vände dig ryggen, liksom fordom Petrus gjorde mot Kristus. Förtviflan grep dig med sina polyparmar, du blef en förfalskare; du fördes i fångelse, följd af din i sorg försänkta familjs bittra tårar och af förbannelser från dina bedrägne borgenärer. Säkerligen önskar du nu, att du aldrig, aldrig fört det berusande glaset till dina läppar; säkerligen förbannar du i ditt innersta dessa fällor, som vanpryda vår eljest så sköna hufvudstad och som gå under namn af värdshus, källare och schweitzerier, önskande att du aldrig med din fot stigit öfver deras trösklar, innanför hvilka endast förderf och vanära lurar. Hur länge skall den dag låta vänta på sig, då dessa fällor, der det sanna människovärdet ej gäller något, äro ett minne blott, som med fasa och rysning omtalas för barnen? Ja, matematiskt bestämdt, kan det ej uträknas, men approximativt: när det vid härdarne för den högre bildningen, våra universitet, befinnes att hvarje student, som inskrifves, är absolutist i fråga om rusdrycker, när den sanna religiositeten så klart och allmänt genomträngt menskligheten, att anskaffandet af rusdrycker är stäldt i samma kategori som uppenbart mord på nästan, när folkskolelärarne äro nyktra och anses bland de mest betydande i samhället, när svenska pressen kan allmänt och med fullt fog skriva på sin fana mottot: *människa som människa!* och allmänheten ser upp till den som en verklig vän och rådgifvare i lifvets alla frågor, fri från krasst penningebegär och individuell partiföring, när litteraturen i allmänhet befriats från allt, som väcker och underhåller det

sinliga i menskligheten, och när den sprider frid och endrägt i stället för kif och split ibland människorna.

»Klockan är tio, stäng's för i dag!» Ja, stäng gerna för evigt! Alltså slut för dagen med supa? Åhnej! Hör du ej der bredvid krogen klinga tonerna från ett piano, de komma från kaféet, der det minsta man säljer är kaffe, men så mycket mera öl och porter! Dit måste man gå, ännu finnes det slantar som bränna i fickan. Här finnas ock lustiga bröder, som i den skummande ölsejdeln dränka felslagna lefnadsförhoppningar; här hafva stämt möte Venus' prestinnor, som med sina behag söka göra marknad; — Apollo, Bachus och Venus! Tre mäktiga bundsförvader, som förena sina krafter att bjuda dig en tillfällig och öfvergående glömska af dina motgångar i lifvet! I tjocka skyar af intensiv rök från cigarretter trängas här om hvarandra hotellborstare, sjömanspojkar, »Henrikar» med sina protegéer, och hvarjehanda annat »godt folk», som göra natten till dag och ej finna annat nöje, än de materiella behofvens tillfredsställande. Pianot missbandlas obarnhertigt af någon misskänd manlig eller qvinlig virtuos och den ena slagdängan efter den andra uppstämmer ur hesa strupar. — Klockan är elfva! Då borde det åtminstone vara tyst och lugnt i staden, men nej! Ett par »kaféer» hafva »rättighet» att ännu en timme utskänka »förfriskningar», som göra folk sjuka — det låter som en paradox. Emellertid strömma de hit, öldrinkarne från de ställen, som ej äro nog lyckliga att vara egare af »rättigheter». Och här slipper man höra talas om »dåliga tider», åtminstone ser man ej sådana. Den ena ölsejdeln efter den andra försvinner i omåttliga strupar, och på samma gång slantarne ur fickan. Och hvilken valuta?!

Den tid, som borde egnas åt nödig hvila från dagens arbete, bortslarivas här på dessa kaféer under betydelselöst prat, som stundom urartar till gräl och dermed följande slagsmål. Otroligt är hvilka massor af öl som konsumeras här för slantar

som ofta nog med mycken vedermöda under dagens lopp hopskrapats och hvilka på ett mycket ädlare sätt kunde användas. Det kan ju ej blifva annat än uselhet och »dåliga tider», då på detta sätt de hårdt förvärfvade slantarne förstöras; det bör ju ligga i öppen dag! Derföre bort med denna osed, detta bränvinssupande och detta öldrickande, som tydligt medför endast ekonomisk ruin och andligt förfall! Det är företrädesvis i »staden» d. v. s. den äldsta delen af vår hufvudstad, der dessa andliga pesthålor, kaféer af ofvanskrifna art, florera; men äfven på malmarne finnas deras syskon, som der ock ståta med namnet af nykterhetsvärdshus, men egentligen borde kallas nykterhetskrogar, fastän det låter som en paradox, ty då den stackars drinkaren ej får någon mera »påfyllning» på bränvinskrogen, mottages han på nykterhetskrogen med öppna armar och får der sin önskan uppfylld: att få sitt rus fullständigt. Ölet, det »oskyldiga» ölet, som man säger, är mången gång, i lika hög grad förderfbringande som bränvinet, det må nu pratas huru mycket som helst om huru godt ett glas öl är till maten. I alla händelser ligger det gift i det första ölglaset, likaväl som i det första punsch- eller bränvinsglaset; ett gift som bör af tänkande föräldrar, isynnerhet modern, franhållas såsom lika vådligt som leken med den lilla gnistan, af hvilken den stora vådelden uppkommer. Det är ej så sällan man får se oförståndiga föräldrar vid middagsbordet gifva sina små del af sitt ölglas i tro att det skall stärka dem. Hur okunnigt, ja, hur grymt, om ock omedvetet, hur falskt mot de små! Det är just sättet att fostra drinkare. Nej! Bort med ölet och dessa andra rusdrycker från de smås åsyn; de skola då, när de en gång kommit till mognare ålder, välsigna sina föräldrar, i stället för att de nu förbanna den fader och moder, som i sitt oförstånd lät dem insupa det gift, hvaraf så många suckar och plågor härleda sig.

Folkskolan och andra skolor, enskilda som statens, borde

hafva en särskild klass, der undervisning i allmän moral och isynnerhet om det förderfbringande i rusdryckers användande meddelades barnen, ty det är just barnens uppfostran, den offentliga som den familjära, hvarpå samhällets hopp om lycka och välstånd bör grundas. Godt och väl är det att en mängd berättelser ur de forne judarnes lif innötas i barnens minne, men huru många hafva någon verklig uppbyggelse deraf; de flesta fatta för alltid en sådan afsky för allt högre lif, att de aldrig kunna höja sig ur det materiella, utan blifva verkliga »stoftets barn», som tro sig ej hafva annan bestämmelse, än att tillfredsställa hvad deras kroppsliga tillvaro nödvändigtvis fordrar.

* * *

En af de Stockholmska skuggsidorna, hvilken tillvaro ej minst i sin mon förmörkar vår af naturen eljest så rikt utrustade sköna hufvudstad, de s. k. *magasinen*, förtjenar sitt eget kapitel. De flesta af dem hafva sin egentliga inkomst på försäljningen af rusdrycker: öl och porter, och otrolig är den omsättning häraf, som de vinna. Ja, det finnes »magasin» der för en dag densamma kan uppgå ända till 300 buteljer! Häpnadsväckande i sanning! Det kan ju ej vara annat än »dåliga tider», då på dessa rusdrycker uppoftas af de fattiga mången gång 25 proc., ja till och med 50 proc. af deras arbetsförtjenst, när de ha någon sådan; det är icke alltid det, minsann! — »Till afhemtning!» Så står det på dessa »magasins» dörrar, men den fattige öldrinkaren går ej många steg från »hemningsstället»; han kilar in i närmast belägna portgång eller intager han sin position helt ogeneradt ute på sjelfva gatan, straxt vid »afhemtningssätlets» dörrar, och serverar sig sjelf utan både bricka och glas helt enkelt genom att sätta buteljen för munnen, till en mången gång föga uppbygglig syn för de förbipasserande, och fastän dryga böter påläggas magasinsinne-

hafvarne, öfverträdes ofta förbudet mot »servering på stället».

Ett steg till det bättre har dock tagits på Kungsholmen, der genom en nitisk och människovänlig polismans försorg tillfället till berusning af öl är borttaget om söndagarne, i det intet öl derstädes får på några vilkor afyttras genom »magasinen», härigenom stanna många tungt förvärfvade slantar i hemmet och användas till något nyttigt och oförderligt ändamål, till båtnad för såväl den fattiga arbetarebefolkningen som för polismyndigheten, då man derigenom befrias från många rusiga personers åsyn på gatorna och torgen. Och väl vore, om samma förhållande blefve rådande öfver hela vår sköna hufvudstad, icke blott om söndagarne, utan äfven om måndagarne, tisdagarne o. s. v. hela veckan igenom.

* * *

Nu är det väl ändtligen slut på Stockholmska skuggsidor, frågar den reflekterande läsaren.

Åhnej! Sorgligt nog!

För att använda ett gammalt svenskt, om ock groteskt ordstäf: Har man tagit »den lede», med hela hans oräkeliga slägt i båten, får man finna sig i att ock skaffa dem i land.

Då börja vi åter med att måla en ny skuggsida, i det vi inträda på en s. k. *biljard*, hvaraf det finnes många. Här i biljardsalen, till kl. 12 på natten, träffas det Stockholm, som icke nog allvarligt beaktar den gamla nyttiga medicinska regeln, att midnattssömmen är den bästa; här i qväfvande tobaksrök vid det gröna bordet spela med hvarandra kända och okända, mer eller mindre berusade; här öfvar det unga Stockholm sig i en sport, som för mången allt mer och mer in i spelets såväl som rusets farliga verld, derigenom ock sättande sin framtid på spel. I biljardsalen har mången lofvande yngling lagt

grunden till sitt framtida förderf; här har han gjort allt annat än fördelaktiga bekantskaper, och här har han förslösat en dyrbar tid, som kunnat användas till inhemtande af nyttiga och förädlade kunskaper. Ja, det är ej underligt, att tidningarne öfverflöda af beskrifningar på elände och uselhet, då så många frestelseställen för den oerfarne hopa sig. Ett rikt fält ligger öppet för människovännen, att af alla krafter söka utplåna det ena efter det andra af de hinder, som resa sig emot den sanna civilisationens genomförande; ty en yttre polityr är ej nog; sjelfva kärnan måste vara frisk, om ett sundt samhällslif skall vara tänkbart! Derföre, bort med alla osunda utväxter på samhällskroppen!

* * *

»Finns det någon plats?» frågas det ofta på dessa ställen, som i Stockholmslifvets historia under de sista decennierna så ofta mindre fördelaktigt gjordt sig bemärkta under namn af »kommissionskontor.» Dess bättre kan till en vaken och human polismyndighets beröm sägas, att förhållandena nu i afseende på dessa »kontor» äro betydligt mera tillfredsställande än för t. ex. fem år sedan. Man såg ju då dagligen i tidningarnes spalter ofta upprörande beskrifningar på det nesliga behandlingssätt som isynnerhet den oerfarne tjenstsökanden från landet rönte af innehafvaren af dylika »kontor». Det kom då i dagen hvilka genomgående usla karaktärer tagit till sitt handtverk, att af den oerfarne tjenstsökanden lura till sig en orätrådlig provision, för att så kunna föra ett lastbart lefnads-sätt på andras kanske sedan åratals tungt och mödosamt förvärfvade sparpennningar. Men ännu är mycket att reformera; ett och annat rötägg insmyger sig alltid i kullen, som ordstäfvet lyder; så äfven i afseende på kommissionskontoren. Handteringen af dem lemna så lätt tillfället öppet att sko sig på den

fattige nästan; den tjenstsökande offerar gerna sin sista slant för att få plats, nöden tränger på, han kan ej längre uppehålla sig. Den 24 oktober är det trångt på kommissionskontoren, så trångt, att ofta en stor kö bildas utanför dem; alla vilja hafva platser. Vid dessa tillfällen hålla sig en mängd värfvare från gardena framme och lyckas ofta göra praktiga affärer, bra betaldt som de ha för hvarje anvärfvad rekryt. Under de mest lockande förespeglingar huru bra det är att »tjena kronan» fastnar ofta den oerfarne i den grannt utstyrde värfvarens utlagda garn, helst som han har den oskyldiga föreställningen med sig från landet, att gardisten i staden intager samma aktade ställning, som soldaten hemma hos bönderna på landet. Och dessutom, när han ej kan få någon annan tjänst, tvingar honom nöden till att gerna lyssna till den ståtliga värfvaren med sin uppsträckta hållning, sina käckt uppvidna mustascher och aldrig trytande svada; kasernlifvet framhålles i det klaraste solljus, med uteslutande af alla skuggsidor. »Om du sköter dig, bonde, så kan du tjena dig upp till sergeant, ja till och med fanjunkare och ha de bästa dagar i verlden — nå, bonde, vill du bli gardist, hva'?» — är slutklämmen, som i de flesta fall ta'r skruf, helst om »bytet» ej är absolutist i afseende på rusdrycker, som äfven härvidlag spela sin sorgliga roll.

Uti hopen af de tjenstsökande utanför kommissionskontoren blanda sig många af våra finare klädda dagdrifvare, som lägga ut sina snaror för den oerfarna landtjungfrun, och, sorgligt nog, lyckas de ofta i sina planer, dervid verksamt understödda af det vanliga medlet — rusdryckerna, återigen rusdryckerna!

Ett mycket stort steg till det bättre är taget, då, tack vare en qvinna med klar blick för sitt köns ställning och de faror för hvilka den qvinliga tjenstsökanden från landet är utsatt vid sin ankomst till hufvudstaden, de s. k. herbergen för qvinliga tjenstsökande inrättats, der för 25 öre pr dygn upplåtes en fristad, hvarest jungfrun kan vistas ostörd af de frestelser, som förr

lurade på henne, då hon, okänd med hufvudstadsförhållandena, tvingades att »ta' in» på de der hotellnästena, som frodas i »sta'ns» gränder. På Herberget måste hon dock infinna sig kl. 9 på aftonen, medhafvande prestbetyg; detta för ordningens skull. Sådana qvinnor, som inrätta dylika Herbergen och syssla med andra dermed jemförliga företag, äro en verklig prydnad för sitt kön, och funnes det många dylika qvinnor, skulle qvinnökönet betydligt höjas i den tänkande mannens ögon, i stället för att det fins qvinnor, som blott leka sitt lif fram, utan tanke för annat, än huru granna de skola göra sig för de tanklösa bland männen och som ej kunna resonnera ett enda allvarligt ord om det, som är af vigt för människovärdets erkännande. Sannt är nog ock, att det är mycket mannens fel, då han i sitt umgänge med qvinnan ej iakttagert den mätta i sitt galanteri, hvilken är nödvändig, på det att den qvinliga fåfången ej måtte uppjagas till äcklig sjelfförgudning. Hufvudtemat i det språk, som de flesta män föra med qvinnan, det må vara från den svällande, sammetsklädda divanen i den eleganta, strålande balsalongen eller från den solkiga krogdisken, går ut på att lofprisa henne för yttre behag, som en tillfällig slump tilldelat henne, i stället för att endast hennes inre egenskaper skulle vara det framhållansvärda. Detta är ock en skuggsida, om ej just särskildt utmärkande för Stockholmslifvet; — och nu gå vi tillbaka till kommissionskontoren!

»Finns ingen plats, ej heller i dag!» så frågar den bekymrade tienstökanden; kontanterna är slut. Hvad är att göra? Lefva måste man, men huru? »Gå till juden!» — Juden? — Ja, dermed betecknar den Stockholmska folkhumorn den, som tagit sig för att mot pant stå sin nästa till tienst med att låna ut pengar. Förr i verlden, isynnerhet under Medeltiden, var det nästan ensamt Israels barn, som egnade sig åt pantlånerihandlingen, men nu i våra dagar genera sig ej äfven de »kristna» att ta' sig för dermed. De flesta »gå till

juden» af lättsinne; det är så lätt att skaffa sig pengar på detta sätt, pengarne äro nästan som hittade. De finnas, som äro ständiga kunder hos »juden.» Om måndagen eller tisdagen, när aflöningen för föregående veckan tagit slut, lånar verkstadsarbetaren på sina söndagskläder eller hvad annat han kan hafva af värde, för att lördagsqvällen lösa ut dem igen, och så lånar han på dem den derpå kommande måndagen eller tisdagen, vecka efter vecka, år ut och år in. Vid pantlånarens disk trängas för öfrigt representanter af skilda samhällsklasser. Der står den fine, elegante herrn, som händelsevis kommit i trångmål, med sin fina guldklocka; han får sin affär snart uppgjord till sin belåtenhet. Der står den fina frun med sina nipper, bland hvilka måhända äfven hennes vigselring; lika fort är hon expedierad; guld och silfver äro kuranta saker hos «juden». — Der står den fattiga handverkshustrun med sin söndagskjol, den har ofta vändts i »judens» händer. Första gången fick hon låna 10 kr. på den, andra gången 5 kr., nu är det med knapp nöd hon kan få 2 kr.; och nästa gång ta's den inte alls emot! Der står den fattige litteratören med en packe böcker; han behöfver sig ett riktigt mål till middagen, det svider i magen. Förläggaren har »ej haft tid» att se öfver hans manuskript, oaktadt han haft det liggande hos sig flera månader och ständigt uppehållit med sitt eviga: kom igen en annan gång!

»Juden sneglar på lånsökanden. De saker, som framläggas, förefalla misstänkta; polis efterskickas, förhör anställes och stackarn får vandra till polisstationen. Här återigen förhör. Hvad han heter, hvad han gör, hvar han bor, allt antecknas; för allt måste han redogöra. »Hur har Ni fått dessa saker, som anhållits från eder?» Nöden tvang mig att stjäla. — »Hur kom Ni i nöd?» — Genom dryckenskap. — »Hvarför söp ni?» — Många orsaker. — »Nämn några, exempelvis.» — Hade icke något hem. — »Hem?» Sade Ni icke att Ni hade bostad?» Jo, men bostad är icke alltid detsamma som hem! Två alldeles

skilda saker. Jag är handtverkare och ungarl, går om morgonen, kommer på aftonen. Vi kunna vara många som »bo inne.»

* * *

Den ene »inneboende» super, den andre inte; den, som inte vill supa, blir illa tåld. Han står i längden ej ut med pikar och glåpord; blir till slut supbroder, för att få någon fred. Men freden öfvergår under supningen till slagsmål, han måste flytta; han är en grålmakare, som ej kan låta sina logikamrater vara i fred — som han just tänkte få genom att supa med dem. Han flyttar till ett annat logts, går om morgonen, kommer om aftonen; alltid lika ordentligt hela veckan igenom tills lördagen är inne. Nu skulle han ha' lust att i lugn och frid tillbringa »hvilodagen», men omöjligt! Familjen, hos hvilken han »bor inne» består af många personer, mannen, hustrun och 5 till 6 stycken barnungar. Mannen, till exempel, är skomakare; han skall ha' de der helgdagsstöflarne, som stå der i vrån, ovilkorligen färdiga kl. 12 middagen till ölutköra- ren, som bor bredvid; denne kan ej gå ut, på den enda stund i veckan, han har ledigt, med sina hvardagsskor; fin måste han vara, när han skall gå ut med sin fästmö, pigan hos hökarn i huset midt emot; och hon kan då rakt inte bryta benen af sig på sina sneda tvåtumsklackar, mäster är allt tvungen att sätta dit några lappar åt henne. Och så vilja alla ha sina skodon lagade på söndagen; det hade inte gått an, för den der brådskans skull, att komma till mäster under veckan; nej, först på söndagen komma de ihåg sina bristfälligheter i skoväg, och mäster måste göra dem alla till viljes, för att ej förlora dem såsom sina kunder.

Den stackars inneboende blir konstig till humöret af allt väsen omkring sig; ungarne stoja, de största gråla och slås med hvarandra, den yngste, dibarnet, skriker efter bröstet; det

här är outhärdligt. — Hur mycket är klockan? Hon är snart 3 på eftermiddagen. Godt! En timme kvar, innan krogen stängs. Då måste man kila dit; se'n dröjer det tre timmar, innan den åter öppnar sina paradisiska portar. — En sup och ett glas öl! — Serveras ej utan mat. Jaså! Nå, ro hit med en portion oxstek, då! Och så skall en sup smaka godt! Skönt! — den behöfver allt en kamrat till! Helan och halfvan — förstås! — det är ju söndag! Pengar finns, ingen »bräcken!» — Fröken, ta' betaldt! — Tackar! — Adjö! — Adjö!

Nu har man ätit sin goda middag, nu skall det smaka skönt att få ta' sig en liten lur på den här festmiddagen. Alltså »hem!» — Men hur skall här kunna sovas? Här sitter herrskapet Andersson's och väntar på skomakarn's, för att gå ut i det gröna;» och innan alla bli färdiga, dröjer det allt åtskilligt.

Hvad är att göra? Ut igen! Hvart? Krogen är stängd! Gör ingenting. »Kaféet» är väl öppet! — God dag, bror Johnson! — Åh, se go' dag, bror Nilsson! — Och, du se'n! bror Lindgren, som jag ej sett på mången god dag! Så många vänner på en gång! Här ska' valsas! — Fröken! Ett halft dusin öl! — Det är ej för mycket vid ett så högtidligt tillfälle!

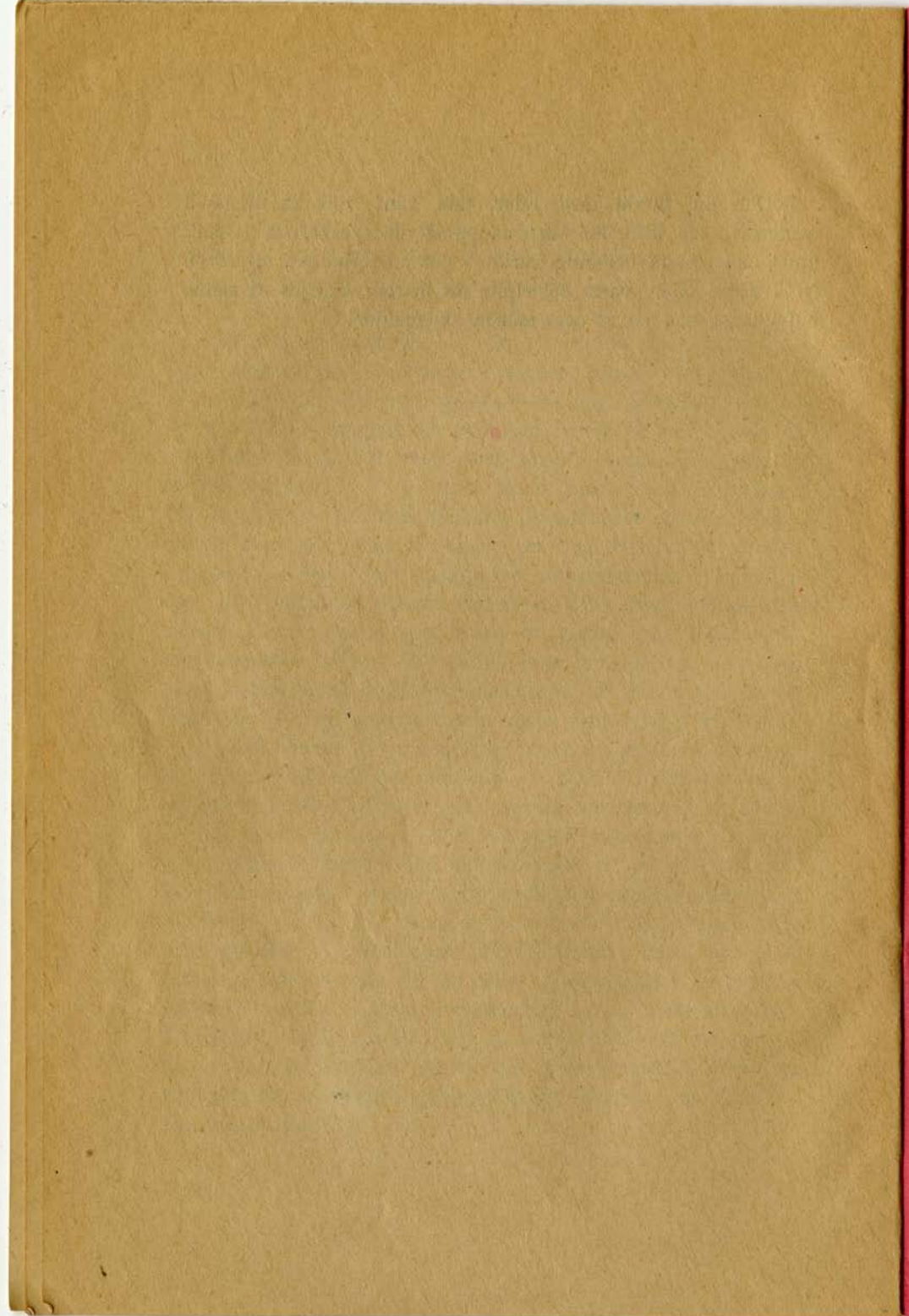
Och så bjuder den ene på ett lag, den andre på ett annat, undan för undan, tills det börjar ringa i närmaste kyrktorn, påminnande att det är stängdags; klockan är 6. Ut alltså! med litet mindre kassa än vid inträdet.

Hvart skall man nu gå? Nu är det stängdt öfverallt, såväl på bränvins- som nykterhetskrogen. »Hem» och sova? — Åhnej! Nu har jag ingen lust dertill. Hvart då? Åh, snart går väl den här aftonsångstimmen öfver, och så gå vi till krogen, ta' oss der några »drifnaglar». — Ja, qvällen går, ruset stiger, och med tomma kassor skiljes man, hvar och en går till sitt logis. Om morgonen infinna sig »kopparslagarne», de strejka minsann ej! Det är för olustigt! En »jamare» behöfs

hur mycket är kassan? 2 öre; det är allt fattigt det! I dag är det hvardag, då kan man gå till »juden» med sin söndags-habit; kör för »juden!» Och så är det »frimåndag;» så kommer tisdag, då lånas af vänner och bekanta; nu är det onsdag, då skall det väl försökas med att knoga.

Platsen är upptagen. — Skönt! Alltså utan arbete! — Inga pengar, hungern gnager, frestaren ingifver att stjäla. — Och nu är man till slut i polisen! — Skön tillställning! Hade jag ej begagnat rusdrycker, hade jag ej varit här! — »Ja, deri resonnerar Ni allt rätt, min vän!» säger kommissarien, som är en välvillig man. »Vi polismän skulle hafva bra mycket bättre, om regeringen och den tänkande allmänheten helt och hållet kunde slopa alla dessa för staten och den enskilde så förderfbringande ställen, der rusdrycker tillhandahållas. Vi skulle inte ha hälften så mycket elände att dra's med, funnes icke sådana; men, tyvärr! egennyttan är alltför stor, känslan för medmenniskor saknas; allt tecken, som tyda på, att i det hela taget just ej är så mycket bevändt med vår tids beprisade civilisation. — Om jag nu kunde hjälpa Eder ur den här knipan — och det torde ej vara omöjligt, eftersom jag händelsevis är mycket god vän till den bestulne — skulle Ni då kunna lofva, att aldrig i Edert lif mera röra vid det berusande glaset, blefve Ni ock dertill ombedd af den inflytelserikaste man eller skönaste qvinna i världen, eller till och med, om Ni ej skulle lyckas finna någon bostad, som egde den ringaste likhet med ett hem?» — Ja, med Guds hjälp! lofvar jag det. Hjelp mig bara härifrån! — Nå, hoppas då det bästa! Den bestulne är just jag; men, ett råd vill jag till slut gifva Eder! Ingå ofördröjligen i någon nykterhetsförening, *t. ex. Templarorden!* Den orden anser jag för Eder vara den bästa att rekommendera; dels äro kontanta utgifter der ej så särdeles nämnvärda, dels erbjuder den betydliga ekonomiska fördelar, som ej kunna fås annorstädes.

Och nu, farväl med Eder, min vän! Sök att draga så många Ni kan ifrån att begagna sig af rusdrycker, och Ni skall finna den största belöning härför i det medvetandet, att äfven Ni i Eder mån varit behjelpig att befria vår eljes så sköna hufvudstad från en af dess många skuggsidor!

Excerpt: *Bookends*
12/1/2000
1-29

